

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ

к. е. н., доц. **Чигрин О.Ю., Скотникова В.В.**
Сумський державний університет

Однією з найбільших та найактуальніших еколого-економічних проблем сучасності, що набирає величезних обсягів, є накопичення відходів життєдіяльності людини. Щороку в світі акумулюється мільярди тон побутових та промислових відходів, що отруюють землю, воду, повітря, погіршують стан здоров'я населення.

За даними Держкомстату протягом 2010 року на підприємствах України накопичилось 419,2 млн. тон небезпечних виробничих відходів та 9765,5 тис. тон побутових та подібних відходів, що разом становить близько 430 млн. тон. Станом на 1 січня 2011 р. у спеціально відведених місцях, об'єктах та на території підприємств країни накопичилось 13,3 млрд. т відходів. Отже, основною еколого-економічною проблемою України, як і багатьох інших держав, є величезний розрив між стрімким накопиченням відходів та дієвими способами їх знешкодження. Тому необхідність розробки та впровадження активно діючих методів утилізації відходів є очевидною.

Умовно всі відходи поділяються на побутові та промислові. Основними джерелами промислових відходів в Україні є підприємства гірничодобувного, металургійного та металообробного, машинобудівного, хімічного, паливно-енергетичного, лісового та целюлозно-паперового, будівельного та агропромислового комплексів. Побутовими називають ті відходи, які утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення. Враховуючи, що за 2010 рік у розрахунку на 1 особу утворилось 9138,6 кг відходів 1-4 класів небезпеки, а всього утилізовано біля 145,7 млн. тон відходів 1-4 класу небезпеки (за даними Держкомстату), то з розрахунку на 1 особу було утилізовано близько 3190 кг, тобто лише 1/3 від утвореної кількості. Після процесів спалювання та складування на кінець 2010 року наявними у місцях видалення та на територіях підприємств у розрахунку на 1 особу залишилось 289235,9 кг або 289,2 тон відходів 1-4 класу небезпеки. Це величезні показники, які мають бути найбільшим та найпершим стимулом, причиною та передумовою для вирішення проблем поводження з відходами, зокрема шляхом їх утилізації.

За законом України «Про відходи» (1998 р.) утилізація відходів – це використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів, тому використання відходів у виробництві є важливим не тільки з екологічної точки зору, але й з економічної, у якості збільшення власного запасу сировини та палива. Зважаючи на те, що більшість мінеральних ресурсів є вичерпними, вартість таких ресурсів збільшується, і для багатьох держав є економічно недоцільним та неможливим закуповувати таку сировину. Таким чином, з'являється передумова для використання відходів як повноцінної вторинної сировини. Наприклад, отримані після переплавки скловидні шлаки є цінною сировиною для металургійних заводів, використовуються в будівельній промисловості.

Слід зазначити, що відходи вважаються ресурсом підвищеної готовності, уникаючи підготовчі стадії, що дає змогу значно зменшити затрати на виробництво.

В Україні відходами зайнято близько 160 тисяч га площі, що є одним з найбільших показників у світі. Відповідно до даних Держкомстату за 210 рік в Україні на 1 квадратний км приходить 694,6 тонн відходів. А збільшення використання відходів у виробництві сповільнює їх накопичення, що означає зменшення зайнятих під відходами площ земель та зменшення транспортних витрат для доставки відходів на полігони та спеціальні місця захоронення.

До того ж, використання відходів як сировини означає зменшення платежів за забруднення та вивезення їх на звалище, а в деяких випадках – і отримання прибутку, якщо одне підприємство буде продавати свої відходи іншому як вторинну сировину.

Щодо екологічного аспекту проблеми, то відходи, їх захоронення та накопичення наносить шкоду довкіллю не лише в момент їх звалення та видалення, але й протягом дуже тривалого часу. Деякі матеріали розкладаються сотні років, деякі є небезпечними та токсичними, що призводить до катастрофічних наслідків (забруднення землі, води, повітря, жакливий сморід в місцях захоронення побутових відходів тощо).

Отже, при вмілому поводженні з відходами вони є джерелом доходу держави та окремих підприємств (як показує досвід деяких Європейських країн), а не джерелом еколого-економічних проблем країни. Тому утилізація, як одна з найважливіших складових поводжень з відходами, заслуговує особливої уваги, розвитку та надання підтримки з боку держави тим організаціям, які займаються відповідними питаннями. Утилізація має стати окремою ланкою, яка б значно зменшила таку еколого-економічну проблему як забруднення довкілля побутовими та промисловими відходами.

Варто зазначити, що одним з можливих варіантів утилізації відходів є використання замкнутого циклу виробництва. Проте, в Україні більшість промислових підприємств не має відповідних технологій використання відходів у своєму технологічному процесі, тому переробка власних відходів тут може виявитись нерентабельною та неефективною. Таким чином, у сучасних умовах переробка відходів на спеціалізованих підприємствах вважається найбільш перспективним, логічним та доступним способом утилізації відходів.

